

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Навчально-науковий інститут № 3

Кафедра психології, соціології та педагогіки

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни
«ЕКСТРЕМАЛЬНА ТА КРИЗОВА ПСИХОЛОГІЯ»
обов'язкових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
053 «Психологія»
(психолог ювенальної превенції)

Вінниця 2024

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від № 14.08.2024 року № 8

СХВАЛЕНО

Вченою радою ННІ № 3
Протокол від 09.08.2024 року № 8

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 13.08.2024 року № 7

Розглянуто на засіданні кафедри психології, соціології та педагогіки
(протокол від 08.07.2024 року № 13)

Розробник:

Доцент кафедри психології, соціології та педагогіки ННІ № 3 ХНУВС,
кандидат психологічних наук, доцент – Доценко В.В.

Рецензенти:

Начальник кафедри психології та педагогіки гуманітарного факультету
Національної академії Національної гвардії України, кандидат психологічних
наук, доцент – Ларіонов С.О.

Доцент кафедри психології, соціології та педагогіки ННІ № 3 ХНУВС,
кандидат психологічних наук, доцент – Ляска О.П.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Шифри та назви галузі знань, код та назва спеціальності, ступень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 4,0 Загальна кількість годин – 120 Кількість тем – 5	05 «Соціальні та поведінкові науки» 053 «Психологія» Бакалавр Психолог ювенальної превенції	Навчальний курс № 4 Семестр № 7 Вид контролю: екзамен
Розподіл навчальної дисципліни за видами занять:		
денна форма навчання Лекції – 30 год; Семінарські заняття – 30 год; Самостійна робота – 60 год; Індивідуальні завдання: Підготовка проєкту щодо психологічного супроводу осіб в кризових ситуаціях – 1, семестр № 7		заочна форма навчання (не передбачено)

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою є формування у здобувачів вищої освіти цілісного уявлення про екстремальну та кризову психологію як галузі психологічної науки; оволодіння формами та методами психологічної допомоги і підтримки особистості в кризовому стані, у складних життєвих обставинах або після пережитої психотравмівної події.

Завдання вивчення дисципліни «Екстремальної та кризова психологія»:

- підготувати висококваліфікованого фахівця, інформованого щодо специфіки роботи психолога в умовах кризових та екстремальних ситуацій;
- сформувати у здобувачів цілісне уявлення про критичні стани людини, надзвичайні, екстремальні та травмуючі події;
- оволодіти методами психологічної підтримки, першої психологічної допомоги та самопомоги з метою стабілізації психічного стану у разі гострих проявів стресових розладів та посттравматичних кризових станів;
- сформувати вміння і навички надання ефективної психологічної допомоги людям, які пережили травматичні події.

Міждисциплінарні зв'язки: вивчення кризової психології передбачає використання знань із навчальних дисциплін «Основи психологічного консультування», «Основи психологічної корекції», «Основи психологічної реабілітації».

Очікувані результати навчання: у результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен

знати:

- основні теоретичні поняття та положення дисципліни;
- принципи надання психологічної допомоги людям, які пережили травматичні події;
- методи кризового консультування і стимулювання життєстійкості;
- протоколи надання першої психологічної допомоги людям, які постраждали в кризових ситуаціях;
- види психологічної допомоги в кризових станах особистості: кризове консультування, психотерапія, психологічна інтервенція, психологічна корекція, психопрофілактика, психологічна реабілітація, формування навичок для психологічного відновлення;
- ресурси, індикатори і критерії психологічного здоров'я особистості та етапи, технології і техніки його відновлення;
- адекватні стратегії подолання критичних ситуацій та способів соціально-психологічного впливу на особистість з метою формування у неї опановуючої поведінки.

вміти:

- диференціювати різні форми психофізіологічних станів людини в кризовому стані;
- володіти навичками надання першої психологічної допомоги;
- організовувати і надавати психологічну допомогу людям (індивідуальну та групову), які перебувають в кризових, екстремальних ситуаціях або мають досвід психотравматичної події;
- застосовувати техніки стабілізації і першої психологічної допомоги;
- здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу відповідно до запиту;
- проводити корекційну роботу, спрямовану на нормалізацію психічного стану особистості
- застосовувати теоретичні знання в процесі практичної діяльності.

Програмні компетентності, які формуються при вивченні навчальної дисципліни:		
Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів і характеризуються комплексністю і невизначеністю умов	
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК1	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях
	ЗК2	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності
	ЗК4	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями
	ЗК6	Здатність приймати обґрунтовані рішення

Спеціальні компетентності (СК)	ЗК8	Навички міжособистої взаємодії
	ЗК9	Здатність працювати в команді
	СК2	Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ
	СК3	Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків (зокрема, в контексті організації заходів раннього втручання)
	СК8	Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову, в тому числі особам, які отримали психологічні травми, зокрема внаслідок війни)
	СК11	Здатність дотримуватися норм професійної етики
	СК16	Здатність підтримувати психологічну готовність до дій в різних умовах та застосовувати психологічні прийоми та методи професійної діяльності

3. Програма навчальної дисципліни

ТЕМА № 1: Методологічні основи та система принципів кризової психології.

Кризова психологія. Історія виникнення та розвитку кризової психології. Система принципів та методів кризової психології. Предмет та завдання кризової психології. Понятійно-категоріальний апарат кризової психології: «життєва ситуація особистості», «екстремальна ситуація», «криза», «критична ситуація», «кризова подія», «кризовий стан», «психічна травма». Сутність і стадії кризи. Ознаки кризових станів особистості. Психологічний зміст переживання кризи. Опанування кризою.

ТЕМА № 2: Предмет, задачі та методи екстремальної психології.

Становлення екстремальної психології як науки. Предмет, задачі та методи екстремальної психології. Аналіз основних понять в межах екстремальної психології. Психофізіологічні реакції людини в екстремальних ситуаціях. Сутність і зміст понять «травма», «стрес», «гостра реакція на стрес», «гострий стресовий розлад», «травматичний стрес» і «посттравматичний стресовий розлад» (ПТСР). Зміни в поведінці після травматичної події. Реакція на важкий стрес і порушення адаптації.

ТЕМА № 3: Класифікація екстремальних ситуацій та їх психологічний аналіз.

Класифікація екстремальних ситуацій в діяльності працівників Національної поліції в умовах воєнного стану. Типи психотравмуючих ситуацій, поняття колективної травми. Травматичний стрес. Концепція

посттравматичного стресового розладу як наслідку перебування в екстремальних ситуаціях. Теоретичні моделі ПТСР. Етіологія та симптоматичні показники ПТСР. Аналіз методів діагностики ПТСР. Індивідуальна вразливість і психологічні наслідки травми.

ТЕМА № 4: Поняття деструктивних способів виходу з кризи. Корекції кризових станів особистості.

Поняття життєвої кризи та види ставлення до кризової ситуації. Стратегії опанування кризою у контексті індивідуальних властивостей особистості. Деструктивні способи виходу з кризи: депресія, суїцид, алкоголізм, наркоманія, харчова залежність.

ТЕМА № 5: Психологічна допомога в екстремальних та кризових станах.

Зміст поняття «перша психологічна допомога» (ППД): мета, етапи і заходи. Етичні принципи надання ППД. Алгоритм дій, протоколи надання ППД в кризових ситуаціях. Підготовка психолога до надання ППД. Вимоги до поведінки психолога в умовах надзвичайної ситуації. Особливості спілкування з потерпілими під час надання ППД.

Алгоритми дій при наданні першої психологічної допомоги в різних ситуаціях і станах постраждалого (марення, галюцинації, апатія, ступор, рухове збудження, агресія, страх, істерика, нервові тремтіння, плач). Самодопомога й ППД при травмах у кризових ситуаціях в умовах війни.

Класифікація видів психологічної допомоги в кризових станах особистості (кризове консультування, психотерапія, психологічна корекція, психопрофілактика, психологічна реабілітація, формування навичок для психологічного відновлення). Сучасні напрями й організація психологічної допомоги в кризових станах особистості. Кризова інтервенція, як метод екстрена психологічна допомога людині, яка перебуває в стані кризи.

Сучасні психологічні дослідження роботи з втратою. Головні втрати в житті. Цикл переживання горя і методи роботи з людиною, яка переживає втрату. Характеристика горювання: фізичні симптоми, емоційні реакції, етапи, завдання, стилі. Гостра реакція горя. Етапи переживання гострого горя. Паталогічне горювання. Завдання етапів переживання втрати. Огляд індивідуальних та групових технологій психологічної допомоги в ситуації горя.

Технологічний підхід до відновлення особистості: ресурси, індикатори і критерії психологічного здоров'я особистості та етапи, технології і техніки його реабілітації. Способи організації комплексної психологічної підтримки особистості в кризових ситуаціях.

4. Структура навчальної дисципліни

4.1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни темами (денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 7							
Тема 1. Методологічні основи та система принципів кризової психології	20	4	4	-	-	12	екзамен
Тема № 2. Предмет, задачі та методи екстремальної психології	20	4	4	-	-	12	
Тема № 3. Класифікація екстремальних ситуацій та їх психологічний аналіз	24	6	6	-	-	12	
Тема № 4. Поняття деструктивних способів виходу з кризи, корекції кризових станів особистості	24	6	6	-	-	12	
Тема № 5 Психологічна допомога в екстремальних та кризових станах	32	10	10	-	-	12	
Всього:	120	30	30	-	-	60	екзамен

4.1.3. Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

Перелік питань до тем навчальної дисципліни		Література:
Тема № 1. Методологічні основи та система принципів кризової психології		
1. Охарактеризуйте основний зміст діяльності кризової психології. 2. Дайте загальну характеристику «кризи», «психологічної проблеми» та «критичної ситуації». 3. Дайте визначення поняттю психічної травми та психологічний зміст переживань. 4. Проаналізуйте психологічний зміст переживань.		Основна: 1, 4 Допоміжна: 2, 8, 11, 13, 14, 16 Інтернет: 8, 9, 10, 11
Тема № 2 Предмет, задачі та методи екстремальної психології		
1. Предмет, основні завдання та методи екстремальної психології. 2. Основні поняття, що використовуються в межах екстремальної психології. 3. Психофізіологічні реакції в екстремальних ситуаціях. 4. Травматичний стрес. Концепція посттравматичного стресового розладу як наслідку перебування в екстремальних ситуаціях.		Основна: 4 Допоміжна: 3, 7, 10, 11, 13 Інтернет: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7
Тема № 3. Класифікація екстремальних ситуацій та їх психологічний аналіз.		
1. Надайте визначення поняттю «надзвичайна ситуація». 2. Надайте визначення та охарактеризуйте терміни: зона надзвичайної ситуації, зона можливого ураження, об'єкт підвищеної небезпеки, катастрофа, аварія. 3. Для чого використовують Національний класифікатор надзвичайних ситуацій. 4. За якими ознаками класифікують надзвичайні ситуації в Україні?		Основна: 1, 4 Допоміжна: 7, 9, 10, 13 Інтернет: 1, 2, 6, 7
Тема № 4. Поняття деструктивних способів виходу з кризи. Корекція кризових станів особистості		
1. Поняття життєвої кризи та види ставлення до кризової ситуації. 2. Деструктивні способи виходу з кризи. 3. Класифікація видів психологічної допомоги. 4. Стратегії подолання кризових ситуацій у контексті індивідуальних властивостей особистості		Основна: 1 Допоміжна: 2, 4, 5, 8, 11, 14, 16 Інтернет: 2, 3, 4, 5, 9, 10, 11

Тема № 5.		
Психологічна допомога в екстремальних та кризових станах.		
1. Поняття «екстрена психологічна допомога» в умовах надзвичайної ситуації.		
2. Допомога в екстремальних ситуаціях, які пов'язані із загрозою для життя.	Основна:	1, 2, 3, 4
3. Психологічна допомога клієнтам у кризових станах.		
4. Особливості надання психологічної допомоги клієнтам із депресією.	Допоміжна:	1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 14, 15, 16
5. Особливості надання психологічної допомоги клієнтам з тривожністю.		
6. Особливості надання психологічної допомоги клієнтам зі страхом і фобіями.	Інтернет:	2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11
7. Особливості роботи психолога з клієнтами, які переживають втрату.		
8. Особливості роботи психолога з невиліковно хворими клієнтами.		

5. Індивідуальні завдання

5.1.1. Теми рефератів

1. Психологія екстремальної діяльності.
2. Історія становлення кризової психології
3. Психологічна допомога в кризових ситуаціях
4. Методи кризової психології
5. Вікові кризи особистості.
6. Життєві кризи особистості.
7. Психологічна травма: типи, діагностика, рівні проявів, потенційні наслідки.
8. Навички психолога для ефективної роботи з групою.
9. Навички саморегуляції в складній життєвій ситуації.
10. Оптимізація рольової поведінки кризової особистості.
11. Робота з горюванням, викликаним втратою товаришів.
12. Психологічна допомога сім'ям учасникам бойових дій
13. Переваги і недоліки групового методу психологічної роботи.
14. Гештальт-терапія як метод психологічної допомоги в кризових ситуаціях
15. Когнітивно-поведінкова психотерапія
16. Основні методи соціально-психологічного тренінгу.
17. Тілесно-орієнтована та ігрова терапія в роботі з дітьми
18. Методики визначення стресостійкості особистості.
19. Бойовий стрес і психологічна травма
20. Техніки стабілізації при роботі з травмою
21. Програма профілактики бойової психологічної травматизації.
22. Сучасні психологічні дослідження роботи з втратою
23. Кризова інтервенція, як метод екстреної психологічної допомоги.

24. Поведінки психолога в умовах надзвичайної ситуації.
25. Вторинний травматичний стрес.
26. Психологічні ресурси особистості.
27. Ефективна підтримка психічного здоров'я в кризовій ситуації
28. Вплив стресу/травми на виконання професійних обов'язків працівниками поліції
29. Психологічна підготовка поліцейських до виконання службових завдань в екстремальних умовах.
30. Феномен професійного вигорання та його профілактика.

5.1.2. Теми курсових робіт (не передбачено)

5.1.3. Теми наукових робіт

1. Концепція посттравматичного стресового розладу як наслідку перебування в екстремальних ситуаціях
2. Деструктивні способи виходу з життєвої кризи
3. Стратегії подолання кризових ситуацій у контексті індивідуальних властивостей особистості.
4. Психічні стани та реакції, що виникають в екстремальних ситуаціях.
5. Небезпечні ситуації воєнного часу
6. Психологічна допомога клієнтам у кризових станах.
7. Особливості надання психологічної допомоги клієнтам із депресією.
8. Особливості надання психологічної допомоги клієнтам з тривожністю.
9. Особливості роботи психолога з клієнтами, які переживають втрату.
10. Психологічна підготовка поліцейських до виконання службових завдань в екстремальних умовах.

6. Методи навчання

- конспектування лекцій та самостійне опрацювання лекційного матеріалу за власним конспектом лекцій;
- підготовка до семінарських занять;
- підготовка тематичних повідомлень, рефератів;
- участь у групових дискусіях;
- мозковий штурм;
- практична робота з кейсами.

Самостійна робота за кожною темою передбачає вивчення:

- наукової літератури за темою;
- аналіз різних видів надання кризової психологічної допомоги.

Індивідуальна робота передбачає підготовку програми психологічного супроводу осіб в кризових ситуаціях; доповідей; виконання наукових робіт у вигляді рефератів.

7. Перелік питань та завдань, що виносяться на підсумковий контроль Контрольні питання, що виносяться на підсумковий контроль (екзамен)

1. Кризова психологія як наукова галузь, її предмет, категорії і завдання.
2. Поняття кризи та кризової ситуації.
3. Характеристика життєвих криз за ознакою передбачуваності.
4. Поняття біографічної кризи, її види.
5. Типові симптоми життєвої кризи.
6. Динаміка переживання кризи особистістю.
7. Характеристика типів ставлення особистості до кризи.
8. Типи реакцій людини на переживання життєвої кризи.
9. Зміст картограми життєвої кризи.
10. Поняття про копінг, його функції та класифікація.
11. Характеристика соціальних і особистісних копінг-ресурсів.
12. Поняття про вікові кризи, їх призначення та типові симптоми.
13. Характеристика нормативних криз епохи дитинства.
14. Характеристика нормативних криз підліткового та юнацького віку.
15. Характеристика нормативних криз епохи дорослості.
16. Характеристика нормативних криз професійного розвитку особистості.
17. Поняття про психічну втрату та травматичну кризу.
18. Зміст кризи, спричиненої втратою близької людини.
19. Суть і перебіг кризи розлучення.
20. Хвороба як причина особистісної кризи.
21. Переживання кризи особистістю, яка втратила роботу.
22. Загальна характеристика травматичної кризи.
23. Основні форми та методи роботи кризового психолога.
24. Базові психодіагностичні методики кризової психології.
25. Види психологічної допомоги особистості у кризовому стані.
26. Перша психологічна допомога особистості у кризовому стані.
27. Класифікація видів психологічної допомоги.
28. Методи самопомоги особистості, що переживає кризу.
29. Зміст та реалізація кризової інтервенції.
30. Особливості застосування методів кризової психології.
31. Специфіка надання психологічної допомоги дітям і дорослим у кризовому стані.
32. Суть кризової психологічної інтервенції.
33. Техніки психологічного консультування суїцидальної особистості.
34. Особливості переживання людьми самогубства близьких.
35. Особливості прояву ПТСР як наслідку переживання самогубства близької людини.
36. Зміст понять «ресурс» і «ресурс особистості».
37. Зміст психологічних ресурсів особистості.
38. Зовнішні і внутрішні ресурси особистості.

39. Класифікація наукових поглядів на психосоматичні ресурси особистості.

40. Класифікація складних життєвих обставин в кризовій психології.

41. Небезпечні ситуації воєнного часу.

42. Критерії психологічного здоров'я.

43. Модель психологічного здоров'я та її складові.

44. Основні ресурси подолання особистістю складних життєвих обставин.

45. Психологічний захист особистості в складних життєвих обставинах.

46. Складові психологічного здоров'я та благополуччя.

47. Сучасні концепції ресурсів особистості.

48. Теорії психологічної допомоги при психосоматичних захворюваннях.

49. Чинники порушення психологічного здоров'я.

50. Фактори, які негативно впливають на психологічне здоров'я та благополуччя особистості.

51. Чинники психологічного благополуччя особистості.

52. Проблема самогубства як дезадаптивна реакція особистості на життєву кризу.

53. Детермінанти суїцидальної поведінки дітей і підлітків.

54. Роль алкоголю та наркотиків у виникненні та реалізації суїцидальних тенденцій.

55. Суїцидонебезпечні стани в осіб інволюційного віку та етапи профілактики цих станів.

56. Зміст адаптаційних ресурсів особистості.

57. Горе та втрати як чинники розвитку ненормативних криз.

58. Надзвичайні ситуації та катастрофи в аспекті кризової психології.

59. Принципи надання психологічної допомоги в кризових станах.

60. Методи регуляції та саморегуляції кризових станів.

8. Критерії та засоби оцінювання результатів навчання здобувачів

Контрольні заходи оцінювання результатів навчання включають в себе поточний та підсумковий контроль.

Засобами оцінювання результатів навчання можуть бути екзамени (комплексні екзамени); тести; наскрізні проєкти; командні проєкти; аналітичні звіти, реферати, есе; розрахункові та розрахунково-графічні роботи; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; завдання на лабораторному обладнанні, тренажерах, реальних об'єктах тощо; інші види індивідуальних та групових завдань.

Поточний контроль. До форм поточного контролю належить оцінювання:

- рівня знань під час семінарських занять;
- якості виконання індивідуальної та самостійної роботи.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять і має на меті перевірку набутих здобувачем вищої освіти (далі – здобувач)

знань, умінь та інших компетентностей з навчальної дисципліни.

У ході поточного контролю проводиться систематичний вимір приросту знань, їх корекція. Результати поточного контролю заносяться викладачем до журналів обліку роботи академічної групи за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Оцінки за самостійну та індивідуальну роботу виставляються в журналі обліку роботи академічної групи окремою графою за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»). Результати цієї роботи враховуються під час виставлення підсумкових оцінок.

При розрахунку успішності здобувачів в Університеті враховуються такі види робіт: навчальні заняття (семінарські; самостійна та індивідуальна роботи (виконання домашніх завдань, ведення конспектів першоджерел та робочих зошитів, підготовка рефератів, публікацій, виступи на наукових конференціях, семінарах та інше); контрольні роботи (виконання тестів, контрольних робіт у формі, передбаченій в робочою програмою навчальної дисципліни). Вони оцінюються за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Здобувач, який отримав оцінку «незадовільно» за навчальні заняття або самостійну роботу, зобов'язаний перескласти її.

Загальна кількість балів (оцінка), отримана здобувачем за семестр перед підсумковим контролем, розраховується як середньоарифметичне значення з оцінок за навчальні заняття та самостійну роботу, та для переводу до 100-бальної системи помножується на коефіцієнт **10**.

$$\begin{array}{l} \text{Загальна кількість} \\ \text{балів (перед} \\ \text{підсумковим} \\ \text{контролем)} \end{array} = \left(\begin{array}{l} \text{Результат} \\ \text{навчальних занять} \\ \text{за семестр} \end{array} + \begin{array}{l} \text{Результат} \\ \text{самостійної} \\ \text{роботи за семестр} \end{array} \right) / 2 * 10$$

Підсумковий контроль.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному ступені вищої освіти або на окремих його завершених етапах.

Для обліку результатів підсумкового контролю використовується поточно-накопичувальна інформація, яка реєструється в журналах обліку роботи академічної групи. Результати підсумкового контролю з дисциплін відображаються у відомостях обліку успішності, навчальних картках здобувачів, залікових книжках. ***Присутність здобувачів на проведенні підсумкового контролю (заліку, екзамену) обов'язкова.*** Якщо здобувач вищої освіти не з'явився на підсумковий контроль (залік, екзамен), то науково-педагогічний працівник ставить у відомість обліку успішності відмітку «не з'явився».

Підсумковий контроль (екзамен, залік) оцінюється за національною шкалою. Для переводу результатів, набраних на підсумковому контролі, з національної системи оцінювання в 100-бальну вводиться коефіцієнт **10**, таким чином максимальна кількість балів на підсумковому контролі (екзамені, заліку), які використовуються при розрахунку успішності здобувачів, становить - **50**

Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру та балів, набраних на підсумковому контролі (екзамені, заліку).

$$\text{Підсумкові бали навчальної дисципліни} = \text{Загальна кількість балів (перед підсумковим контролем)} + \text{Кількість балів за підсумковим контролем}$$

Здобувач вищої освіти, який під час складання підсумкового контролю (екзамен, залік) отримав незадовільну оцінку, складає його повторно. Повторне складання підсумкового екзамену чи заліку допускається не більше двох разів з кожної навчальної дисципліни: один раз – викладачеві, а другий – комісії, до складу якої входить керівник відповідної кафедри та 2-3 науково-педагогічних працівника.

Якщо дисципліна вивчається протягом двох і більше семестрів з семестровим контролем у формі екзамену чи заліку, то результат вивчення дисципліни в поточному семестрі визначається як середньоарифметичне значення балів, набраних у поточному та попередньому семестрах.

$$\text{Підсумкові бали навчальної дисципліни} = \frac{\text{Підсумкові бали за поточний семестр} + \text{Підсумкові бали за попередній семестр}}{2}$$

Критерії оцінювання результатів навчання		
Види робіт	Кількість балів за один вид робіт	Критерії оцінювання
Робота на лекційному занятті	1	Всі лекції з даного курсу мають проблемно-дискусійний характер, отже максимальну оцінку за роботу на лекції отримують здобувачі, які постійно включені у дискусію.
	0,5	Мінімальну оцінку отримують здобувачі, які не беруть участі у дискусії, втім демонструють уважність і не відволікаються від ходу лекції на сторонні справи.
	0	Здобувач не отримує оцінку, якщо не проявляє активності на занятті або виконав завдання з порушенням вимог академічної доброчесності.
Робота на семінарському занятті	3	Робота на семінарському занятті оцінюється, виходячи з того, чи проводив здобувач <u>самостійну роботу</u> для підготовки до цього заняття (опрацювання наукових та інших інформаційних джерел для підготовки повідомлень, групових проєктів тощо), з урахуванням якості виконаної роботи. Максимальну кількість балів здобувач отримує, якщо вільно оперує інформацією з декількох наукових та/або інформаційних джерел за відповідною темою навчального курсу та якісно презентує свої наукові/інформаційні здобутки у вигляді повідомлення, бере активну участь у дискусіях на занятті, розгорнуто і обґрунтовано відповідає на поточні запитання викладача, бере активну участь у виконанні ситуативних завдань та розв'язанні кейсів.
	2	Здобувач отримує середню кількість балів, якщо оперує інформацією з декількох інформаційних джерел за відповідною темою, під час заняття проявляє високу

		активність, бере участь у дискусіях, розгорнуто і обґрунтовано відповідає на запитання, бере участь у виконанні ситуативних завдань, розв'язанні проблемних ситуацій.
	1	Здобувач отримує мінімальну кількість балів, якщо не проявляє високої активності під час заняття, втім демонструє уважність і не відволікався від ходу заняття на сторонні справи.
	0	Здобувач не отримує бали, якщо не проявляє активності на занятті, не бере участь у передбачуваних змістом цього заняття видах робіт або виконав завдання з порушенням вимог академічної доброчесності.
Індивідуальне завдання: Підготовка проєкту щодо психологічного супроводу осіб в кризових ситуаціях	5	<i>Індивідуальне завдання передбачає виконання здобувачем письмової роботи за обраною темою, яка має науковий характер і ґрунтується на аналізі інформації не менш ніж з трьох наукових джерел.</i> Максимальну кількість балів отримують здобувачі, які демонструють належний рівень знань і розуміння теми, знайомство із основними тенденціями, виявляють аналітичні здібності, здатність до самостійного, системного, логічного і послідовного мислення. Роботу оформлено відповідно до вимог.
	3-4	Індивідуальне завдання виконано частково та потребувало доопрацювання. Окремим частинам викладу бракує аналітичного характеру.
	1-2	Виконано частково, доопрацювання не було здійснене, терміни порушені. Роботі суттєво бракує систематичного аналізу й логічного та послідовного викладу. Робота містить фактографічні неточності та/або необґрунтовані судження.
	0	Завдання не виконано або виконано з порушенням вимог академічної доброчесності
Екзаменаційне тестування	1-50	Кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал.

Вимоги до здобувачів стосовно засвоєння змісту навчальної дисципліни, а саме: кількість оцінок, яку він повинен отримати під час аудиторної роботи, самостійної або індивідуальної роботи:

Робота під час навчальних занять	Самостійна та індивідуальна робота	Підсумковий контроль
Отримати не менше 4 позитивних оцінок	Підготувати проєкт щодо психологічного супроводу осіб в кризових ситуаціях.	Отримати за підсумковий контроль не менше 30 балів

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
97 – 100	Відмінно («зараховано»)	A	„Відмінно” – теоретичний зміст курсу освоєний цілком , необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою.
94 – 96			
90 – 93			

85 – 89	Добре («зараховано»)	В	„Дуже добре” – теоретичний зміст курсу освоєний цілком , необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані , якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального , робота з двома - трьома незначними помилками.
80 – 84			
75 – 79	Задовільно («зараховано»)	С	„Добре” – теоретичний зміст курсу освоєний цілком , практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані , якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками , робота з декількома незначними помилками, або з однією – двома значними помилками.
70 – 74		D	„Задовільно” – теоретичний зміст курсу освоєний не повністю , але прогалини не несуть істотного характеру, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано , деякі з виконаних завдань, містять помилки , робота з трьома значними помилками.
65 – 69			
60 – 64	Незадовільно («не зараховано»)	E	„Достатньо” – теоретичний зміст курсу освоєний частково , деякі практичні навички роботи не сформовані , частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконані , або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального , робота, що задовольняє мінімуму критеріїв оцінки.
40 – 59		FX	„Умовно незадовільно” – теоретичний зміст курсу освоєний частково , необхідні практичні навички роботи не сформовані , більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконано , або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального ; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота, що потребує доробки
21 – 40			
1–20		F	„Безумовно незадовільно” – теоретичний зміст курсу не освоєно , необхідні практичні навички роботи не сформовані , всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки , додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значимого підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки

10. Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в інтернеті

Основна:

1. Актуальні дослідження в сучасній вітчизняній екстремальній та кризовій психології: монографія / за заг. ред. В. П. Садкового, О. В. Тімченка. – Х.: Видво НУЦЗУ, 2017. 777 с
2. International Medical Corps. Перша психологічна допомога: Посібник для працівників на місцях. Київ: Пульсари, 2017. 66с.
3. Перша психологічна допомога в гострих стресових ситуаціях: навч.-практич. посіб. / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О.А. Моргунова ; [О.І. Федоренко та ін.] ; МВС України, Харків. нац. ун-т. внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 84 с.
4. Психологія екстремальної діяльності : навч. посіб. / І. І. Приходько, О. С. Колесніченко, О.В. Тімченко та ін. / За заг. ред. проф. І. І. Приходька.

Харків : НАНГУ, 2016. 571 с.

Допоміжна

1. Брієр Д., Скот К. Основи травмофокусованої психотерапії. / Наук. ред. В. Горбунова, В. Климчук. Львів : Свічадо, 2015. 448 с.
2. Герман Дж. Психологічна травма та шлях до видужання: наслідки насильства – від знущань у сім'ї до політичного терору. Львів : Видавництво Старого Лева, 2015. 416 с.
3. Гурський В.Є., Лефтеров В.О. Професійно-психологічний розвиток працівників спецпідрозділів поліції імітаційними засобами: монографія. Одеса : Гельветика, 2017. 164 с.
4. Доценко В.В. Психологічна складова взаємодії поліцейських з населенням деокупованих територій // *Забезпечення психологічної допомоги в секторі безпеки та оборони України*: збірник тез доп. II Всеукр. міжвід. психол. форуму (м. Київ, 30 травня 2023 р.). Київ: ДНДІ МВС України, 2023. С. 62-64.
5. Доценко В.В. Психологія горя і втрати: історія становлення та сучасний етап розвитку // Психологія кризових станів: наука і практика / Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 4-6 листопада 2021 року) / за ред. С. Д. Максименка, В. В. Турбан. Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2021. С. 61-65.
6. EMDR. Подолання наслідків психотравми. Практичний посібник / за ред. Арне Гофмана. Львів : ТЗОВ Видавництво «Свічадо», 2017. 259 с.
7. Кокун О.М., Агаєв Н.А., Пішко І.О., Лозінська Н.С. Основи психологічної допомоги військовослужбовцям в умовах бойових дій: Методичний посібник. Київ : НДЦ ГП ЗСУ, 2015. 170 с.
8. Климчук В. О. Психологія посттравматичного зростання: монографія. НАПН України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2020. 125 с.
9. Протоколи надання першої психологічної допомоги військовослужбовцям Національної гвардії України в екстремальних умовах діяльності : посібник / О.С. Колесніченко, Я.В. Мацегора, І.І. Приходько / За заг. ред. проф. І.І. Приходька. Харків : НА НГУ, 2018. 40 с.
10. Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій: Методичний посібник / За загальною редакцією З. Г.Кісарчук. Київ : Логос, 2015. 207 с.
11. Психологія життєтворення особистості в сучасному світі / За ред. Т.М. Титаренко. К. : Міленіум, 2016. 320 с.
12. Психосоціальна допомога в роботі з кризовою особистістю: навчальний посібник / наук. ред. та керівник проблем. групи Л. М. Вольнова. Київ : В-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. 275 с.
13. Охорона психічного здоров'я в умовах війни / пер. з англ. Т. Семигіна, І. Павленко, Є. Овсяннікова [та ін.]. Київ : Наш формат, 2017. 1068 с.
14. Титаренко Т.М. Психологічне здоров'я особистості: засоби самопомоги в умовах тривалої травматизації: монографія. НАПН України,

Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2018. 160 с.

15. Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі. Харків : Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2020. 160 с.

16. Черезова І.О. Психологія життєвих криз особистості : навчальний посібник [для студентів вищих навчальних закладів]. Бердянськ, БДПУ, 2016. 193 с.

Нормативно-правові акти:

1. Лист МОН України «Про методичні рекомендації «Перша психологічна допомога. Алгоритм дій» № 1/3872-22 від 04.04.2022 року. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-metodichni-rekomendaciyi-persha-psihologichna-dopomoga-algoritm-dij>

2. Наказ Міністерства соціальної політики України від 01 липня 2016 року № 716 «Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги кризового та екстреного втручання» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0990-16#Text>

3. Наказ МВС України «Про затвердження Порядку взаємодії Державної служби України з надзвичайних ситуацій та Національної поліції України під час воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях з питань надання психологічної допомоги постраждалим внаслідок надзвичайних ситуацій» № 59 від 19.07.2023 року.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. Державна служба з надзвичайних ситуацій. Офіційний веб-сайт. <http://www.mns.gov.ua>

2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. <http://www.nbuv.gov.ua/>

3. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 1. / Загальна редакція: Н. Пророк. Київ : ОБСЄ, 2018. 208 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/a/a/430805.pdf>

4. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 2. / Загальна редакція: Л. Царенко. Київ. : ОБСЄ, 2018. 240 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/a/c/430829.pdf>

5. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 3. / Загальна редакція: Л. Гридковець. Київ : ОБСЄ, 2018. 236 с. URL: <https://www.osce.org/uk/project-coordinator-in-ukraine/430841>

6. Офіційний сайт Міністерства внутрішніх справ України <https://mvs.gov.ua/>

7. Офіційний сайт Національної поліції України <https://www.npu.gov.ua/>

8. Романчук О. І. Психотравма та спричинені нею розлади: прояви, наслідки й сучасні підходи до терапії. URL: https://i-cbt.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/Romanchuk_PTSD.pdf

9. Романчук О. Психологічна стійкість в умовах війни: індивідуальний та національний вимір URL: https://i-cbt.org.ua/resilience_ukraine/

10. Соціально-психологічні технології відновлення особистості після травматичних подій : практичний посібник / [Т. М. Титаренко, М. С. Дворник, В. О. Климчук та ін.] ; за наук. ред. Т. М. Титаренко / НАПН України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2019. – 220 с. URL: <https://www.academia.edu/40028931/>

11. Соціальні послуги окремим соціальним групам, які перебувають у складних життєвих обставинах, та порядок їх надання. URL: <https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php?title>